

ზვიად ტყეშელაშვილი
ისტორიის დოქტორი, თამარ მეფის სა-
ხელობის საპატრიარქოს უნივერსიტე-
ტის პროფესორი

საქართველოს ისტორიული ექსკურსი გლობალიზაციის ჭრილში

გლობალიზაცია. სუბკულტურა, კულტურა და ცივილიზაცია. მცირე სახელმწიფოები და ეთნოკულტურული სივრცე. დიდი სახელმწიფოები ცივილიზაციათა და კულტურათა ჭრილში. გლობალიზაციური პროცესების უნივერსალურობა. საქართველოს პოლიტიკურ-ეკონომიკური აღმასვლანი და გლობალური პოლიტიკა. ფარნავაზი, ფარსმან II ქველი, მირიანი, გორგასალი, გუარამ კუროპალატი, ბაგრატ III, დავით აღმაშენებელი, გიორგი V ბრწყინვალე, ვახტანგ VI. ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლა, „აქტი გონიური“ და კონსტიტუციური მონარქიის იდეა რუსული ცარიზმის საპირისპიროდ. თერგდალეულები და კაპიტალიზმი. ბანკების იდეა – ქართული სოციალური საერთაშორისო-სამართლებრივ და ეკონომიკურ სივრცეში ჩართვის გზა. განათლებასა და მეცნიერულ პროგრესზე ორიენტაცია. საშუალო მწარმოებელი კონკურენტუნარიანი ფენის შექმნის აუცილებლობა. სეკულარიზმი. რკინიგზა და კომუნიკაციები. საქალაქო და ინფრასტრუქტურული პროექტები.

თანამედროვე გლობალიზაციამ, რაც მასობრივი კომუნიკაციების საშუალებათა დანერგვამ მოიტანა, საისტორიო მეცნიერება ახალი გამოწვევების წინაშე დააყენა: ეროვნული განვითარების გზა გლობალიზაციური პროცესების ჭრილში დაენახა და მის მიმართებაში პატარა სახელმწიფოების ადგილი და როლი ცალკე შეესწავლა. გამონაკლისს არც საქართველოს ისტორია წარმოადგენს, რომლის უწყვეტი სახელმწიფოებრიობა 2300 წელზე მეტს ითვლის და რომლის ცხოვრება თვითდამკვიდრებისთვის და გადარჩენისთვის ბრძოლის ერთიანი გზაა.

გლობალიზაცია – თანამედროვე ტერმინია და ასახავს საზოგადოებასა და მსოფლიო ეკონომიკაში მომხდარ ცვლილებებს, რომელიც გამოწვეულია საერთაშორისო ვაჭრობისა და კულტურული გაცვლის დრამატული ზრდით. ის ასევე ასახავს ვაჭრობისა და ინ-

ვესტიციების მატებას – წინაღობათა გადალახვისა და ქვეყანათა ურთიერთდამოკიდებულების გაზრდის შედეგად.

ტერმინი მომდინარეობს სიტყვიდან – Globus (ლათ.) – სფერო და დედამიწის სფეროს მოდელის აღსანიშნავად გამოიყენება. 1983 წლიდან, როდესაც რ. რობერტსონმა გამოაქვეყნა რელიგიის სოციოლოგიისადმი მიძღვნილი შრომები, გლობალიზაცია მსოფლიოს მასშტაბით მიმდინარე პროცესებს ეწოდა, რომლებიც ზეგავლენას ახდენენ მის ყველა ასპექტზე [1,199].

კულტურა – ცოდნასა და გამოცდილებაზე დამყარებული ინტელექტუალური თუ პრაქტიკული მოქმედებების ერთობლიობაა, რომლითაც ადამიანების მცირე, ან დიდი ჯგუფები აღწევენ დასახულ მიზანს. თავდაპირველად, ეს ტერმინი სოფლის მეურნეობის აღმნიშვნელად გამოიყენეს, ხოლო მოგვიანებით მან გაფართოებული შინაარსი შეიძინა. პირობითად, მასშტაბურობის ზრდის მიხედვით, ის შეიძლება სამ ფაზად გაიყოს – სუბკულტურად, კულტურად და ცივილიზაციად. კულტურის ფენომენი სხვადასხვა მეცნიერების შესწავლის ობიექტია. თვით ცნების უნივერსალურობა და ყოვლისმომცველობა საშუალებას იძლევა, იგი მრავალ ასპექტში იქნას განხილული: როგორც

- საზოგადოებრივი ცხოვრების სფერო;
- სოციალური ინსტიტუტი;
- პიროვნების განვითარების დონის მახასიათებელი;
- საზოგადოების მარეგულირებელი ნორმების სისტემა;
- სოციალური გამოცდილების გადაცემის მექანიზმი;
- თვითდეტერმინაციის შესაძლებლობა და ა. შ.

კულტურა – დინამიური პროცესია: ის ვითარდება, იცვლება, ურთიერთქმედებს სხვა კულტურებთან, იმორჩილებს, იქვემდებარებს სოციუმის ახალ ნევრებს და სხვა. მისთვის დამახასიათებელია როგორც ტრადიციონალისტური, ასევე პროგრესული მისწრაფებები.

კულტურული ურთიერთქმედების შედეგები არაერთგვაროვანია, მათი შეფასების კრიტერიუმების მოძებნა ძნელია. შესაბამისად, ძნელია საუბარი ცალსახად დადებით ან უარყოფით შედეგებზე, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ერთი კულტურა იწყებს აშკარა დაქვეითებას, მეორეში გათქვეფას, ან უკვალოდ ქრება. ასეთი შედეგის თვალის მიდევნება ყველაზე უკეთ შეიძლება იმ კულტურ-

რების მაგალითზე, რომლებიც თავიანთი ისტორიის რომელიღაც პერიოდში მათთვის თანამედროვე ტიპის კულტურებს შეეჯახნენ და მზად არ აღმოჩნდნენ, აეთვისებინათ შეთავაზებული კულტურული ფორმები.

უფრო რთულია მსჯელობა იმ კულტურათა ურთიერთქმედებაზე, რომლებიც ძირეულად არ განსხვავდებიან ტიპოლოგიური მახასიათებლებით.

ყოველ კულტურას აქვს დაცვითი მექანიზმების მთელი სისტემა, რომელიც იცავს მას სხვა კულტურათა განსაკუთრებით ინტენსიური ზემოქმედებისაგან.

კულტურათა ურთიერთქმედების პროცესისა და მისი შედეგების გადმოსაცემად გამოიყენება შემდეგი ტერმინები: კულტურული დიფუზია, კულტურული კონფლიქტი, ასიმილაცია, კულტურული შოკი, აკულტურაცია, კულტურული ცვლილება.

გამოიყოფა კულტურათა და ცივილიზაციათაშორისი ურთიერთობის სამი ძირითადი ტიპი:

- კონფრონტაცია;
- სიმბიოზი;
- სინთეზი.

საზოგადოებათა განვითარების კვალდაკვალ, პირველი მსხვილი კულტურული ტრადიციები ეთნოსის ფარგლებში ყალიბდება და მასთან ერთად აგრძელებს ფორმაცვლილებას. აქ მისთვის მემკვიდრეობითობაა მნიშვნელოვანი, რისი უკიდურესი გამოვლინებაა ეთნოცენტრიზმი – საკუთარი კულტურული ტრადიციების და ღირებულებების მორგება სხვა საზოგადოებრივ ჯგუფებსა და ეთნოსებზე. ეთნოცენტრიზმი თავისთავად გულისხმობს მიკერძოებულობას და ექსპანსიონისტური ან საგანმანათლებლო მისიის საფუძველი ხდება. მისი კლასიკური მაგალითია – ბარბაროსის იდეა (ძველი ბერძნებისთვის სხვა ენაზე მოსაუბრეთა, ანუ სხვა კულტურული ტრადიციების მქონეთა აღნიშვნა).

ეთნოკულტურა ხდება საფუძველი ეთნიკური სახელმწიფოს შექმნისათვის, მაგრამ სახელმწიფოებრივი მშენებლობისთვის აუცილებელია თვითკმარი სამხედრო-პოლიტიკური და ეკონომიკური სივრცის ათვისება, რაც მონათესავე, ან ახლოსმდგომი ეთნიკური ერთეულების გაერთიანებით მიიღწევა.

კაცობრიობის გარიჟრაჟზევე შეიქმნა კულტურები, რომლებმაც გარკვეული სივრცითი და დროითი არეალი შემოსაზღვრეს და დომინანტს, წარმმართველს წარმოადგენდნენ. თავდაპირველად, მათი ექსპანსია კოლონისტური და მეტროპოლიური ხასიათის იყო, რომელიც იმპერიულში გადაიზარდა და სხვა სუბკულტურებიც მოიცვა. ეს მეგაკულტურები ცალკეულ ცივილიზაციებად შეიძლება ჩაითვალოს, რომელთაც ცხოვრების ინდივიდუალური ციკლი გააჩნიათ (წარმოიშობიან, ვითარდებიან, საბოლოოდ კი – თავს ამოწურავენ და ნადგურდებიან, ან სხვა ცივილიზაციასთან შეტაკების მსხვერპლი ხდებიან) [2, 64-67]. მათი იმპერიული კონსტრუქცია თვალში საცემია: ცივილიზაციის ბირთვის ერთი ეთნოკულტურული ცენტრი წარმოადგენს, რომელიც ცენტრიდანული თუ ცენტრისკენული ძალების მეშვეობით იკრებს მცირე ეთნოკულტურებს და დომინირებს მათზე – ენის, ეკონომიკის, პოლიტიკის და მატერიალური თუ სულიერი ფასეულობების სისტემით. საბოლოო ჯამში, იგი მეგასახელმწიფოდ იქცევა, რომელიც ცივილიზაციური გავლენის არეალის კონტროლს მეტ-ნაკლები ძალისხმევით ახორციელებს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, შესაძლებელია ითქვას, რომ პროცესი უნივერსალურია და საზოგადოების განვითარების ყველა ეტაპზე ერთნაირი მექანიზმით ხორციელდება.

ისტორია ისევე, როგორც სამყარო, დეტერმინისტულია და კაუზალური. ყველაფერი მიზეზ-შედეგობრივი ჯაჭვით არის შეკრული. საქართველოს ისტორიაშიც აღმასვლა თუ დაცემა პირდაპირ კავშირშია ქმედებებთან, რომელიც უშუალოდ ზემოქმედებს დომინანტი სახელმწიფოების პოლიტიკურ, სამხედრო-ეკონომიკურ და არამატერიალურ, შემოქმედებით, სულიერ კულტურულ პროცესზე; განიცდის შინაგან მოდერნიზაციას და იმუშავებს ახალ დამცავ საშუალებებს.

უძველესი პერიოდიდან მოყოლებული, სახელმწიფოს წარმატებული ეპოქა (როდესაც ის მოიპოვებდა, განიმტკიცებდა, ან განავითარებდა დამოუკიდებლობას) დაკავშირებული იყო გლობალურ პროცესებში ჩართვის ხარისხთან, მასში უშუალო მონაწილეობისა თუ მასზე ზეგავლენის მოხდენის გზით. ამის თვალსაჩინო მაგალითები ისტორიის მთელ მანძილზე არის, რომელთაგან რამდენიმეს აქაც მოვიტანთ.

ა) ფარნავაზ მეფის სახელს პირველი ქართული სახელმწიფოს — იბერიის — შექმნა უკავშირდება, რომლითაც იწყება ერთიანი ისტორია. ის აღარაა მითიური ეთნარქი და სწორედ მისი მოღვაწეობის არქეტიპია ექსპანსიურ-იმპერიულ ძალებთან ჭიდილში ეთნიკურ-სახელმწიფოებრივი თვითმყოფადობის დამკვიდრების პირველი მაგალითი. სავარაუდოდ, მისი მოღვაწეობა მოგვიანებით „შეიმოსა“ ზღაპრული მითიურობის საბურველით, რაც ძველი ისტორიოგრაფიისთვის დამახასიათებელი მოვლენაა.

ფარნავაზ მეფე სამხედრო ძალით დაუპირისპირდა იმდროინდელ მეგასახელმწიფოს, დაამხო მაკედონელის სარდლის, აზოს ხელისუფლება და თავად დაიწყო სახელმწიფოებრივ მასშტაბში მისი მცირე მოდელის შენება: ხელისუფლება განავრცო საერთო წარმოშობის მხარეებზე, შექმნა საერთო პოლიტიკური, ეკონომიკური და ადმინისტრაციული სივრცე, სადაც დაამკვიდრა ერთი სახელმწიფო ენა; მის სახელს უკავშირდება ქართული დამწერლობის შექმნაც. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ახალი, მართალია იმ დროის მსოფლიოში გავრცელებული კერპთაყვანისმცემლობის ანალოგიური, მაგრამ სახელის მსგავსობის მიუხედავად, — დამოუკიდებელი რელიგიური ინსტიტუცია, რაც სხვა კერპების გვერდით, გამორჩეულად აღმართა. ამან საშუალება მისცა სახელმწიფო იდეოლოგია ჰარმონიულად შერწყმოდა კულტურულ სამყაროს სურათს (წარმოდგენას), რაშიც იბერთა სოციუმი თავის გამორჩეულ, დამოუკიდებელ ადგილს დაინახავდა. ეს იყო მოდერნიზაციის პირველი მაგალითი, საერთაშორისო გამოცდილების დანერგვის გზა, რამაც მობილობა შესძინა ქვეყანას [3, 55].

ბ) ფარსმან ქველი

მეორე საუკუნის დასაწყისისთვის იბერიის მდგომარეობა მეტად არასახარბიელო იყო, მაგრამ მეფე ფარსმანი საგარეო პოლიტიკურ ასპარეზზე აქტიურობით იმდროინდელი მსოფლიოსათვის მნიშვნელოვან ფიგურად იქცა. მან ძალისხმევა არ დაიშურა სახელმწიფოს სტრატეგიული ფუნქციის განხორციელებისთვის — კავკასიის კარები სრულად დაიქვემდებარა და ჩრდილოელი ხალხების სამხედრო პოტენციალი მტრულად განწყობილი იმპერიებისკენ მიმართა.

ძლიერი და მეგობრული ცენტრალური კავკასია სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი გახდა დაპყრობებზე ორიენტირებული მე-

გასახელმწიფოებისთვის. ფარსმანის და მისი ოჯახის წევრების სტუმრობა რომში ფასტიაზე აღინიშნა და ისინი ყველა მნიშვნელოვან ქალაქსა და ნავსადგურში დაიდგა, მიიღო მხოლოდ რომაელთათვის განკუთვნილი უფლება – კაპიტოლიუმზე მსხვერპლშენიშვისა და მისი მხედრული ძალმოსილების აღსანიშნავად ძეგლიც დაუდგეს ენიალიონზე, ომის ღმერთ მარსის მოედანზე [3, 65-67].

გ) მირიან მეფე

მეფე მირიანმა მსოფლიო (ოიკუმენე) რელიგიის მიღებით იბერია გაუთანაბრა მსოფლიოს იმდროინდელ წამყვან სახელმწიფოს – რომს და პროგრესის წვდომის შესაძლებლობა მისცა. მომდევნო საუკუნეებში იბერიელთა კულტურული თანამონაწილეობა მნიშვნელოვანი გახდა. V საუკუნის პირველ მესამედს განეკუთვნება ქართული ანბანით შესრულებული აქამდე შემორჩენილი უძველესი ქართული წერილობითი ძეგლი (432 წ.), რომელიც იერუსალიმის საბანძინდის ლავრაში წმინდა თევდორეს ეკლესიის იატაკზე მოზაიკითაა შესრულებული და ქტიტორული ხასიათისაა. ჰონიგმანი-ნუცუბიძე მნიშვნელოვან დასკვნას აკეთებენ მაიუმელი ეპისკოპოს პეტრესა და იბერიელი უფლისწულის — მარუანის, იგივე მურვანოსის შესახებ, რომელსაც ფსევდოდონისე არეოპაგელად მიიჩნევენ [3, 71-94].

დ) ვახტანგ გორგასალი

მებრძოლმა მეფემ სამხედრო პოტენციალის სახელმწიფო პოლიტიკურ ხელისუფლებაში კონცენტრაციით ქვეყანა ჯერ ირანის იმპერიული მანქანისთვის აუცილებელი კომპონენტი გახადა, რითაც გაიადვილა ბიზანტიასთან ურთიერთობა და მოიპოვა სახელმწიფო ქრისტიანული რელიგიის ავტოკეფალია. ამ დიპლომატიური გამარჯვებით მან სახელმწიფოს დამოუკიდებლობას საძირკველი გაუმყარა. ამასთანავე, მან აღადგინა ფარნავაზ მეფის სახელმწიფო სტრუქტურა და მემკვიდრეობითობა [3, 100-115].

ე) გუარამ კუროპალატი

კლარჯელი დიდებული, რომელიც დედის მხრივ გორგასლიანთა სახლს ეკუთვნოდა და პირველი ბაგრატიონი მმართველი იყო. გუარამმა საფუძველი ჩაუყარა ბაგრატიონთა მმართველ დინასტიას. მოგვიანო საუკუნეებში, ამ გვარის წარმოშობა ბიბლიურ დავით მეფეს დაუკავშირდა და საერთაშორისო ლეგიტიმაცია შეიძინა. როდესაც ბაგრატი III-მ გააერთიანა საქართველო და მას აფხაზე-

თიც (დასავლეთ საქართველო) შეუერთა, მთელი ქვეყანა (იბერიული მემკვიდრეობის ჩათვლით) ჩაერთო მსოფლიო პოლიტიკურ და კულტურულ პროცესებში. X, XI და XII საუკუნეებში ქართველთა ბიზანტიურ სასულიერო ცენტრში მოღვაწეობდნენ წმინდა ათონელი მამები, რომელთა მეშვეობითაც ქვეყანა მსოფლიოს კულტურული ცხოვრების ორგანული ნაწილი გახდა [3, 118-119].

ზ) დავით აღმაშენებელი

სამხედრო რეფორმის ჩატარების შემდეგ მან აქტიური საგარეო პოლიტიკა აწარმოა – სამხედრო-პოლიტიკური კავშირი დაამყარა კავკასიის ჩრდილოეთით მცხოვრებ ხალხებთან, ყივჩაღებთან და ალან-ოსებთან; აიღო დარუბანდის კარი და კასპიისპირეთიდან შავ ზღვამდე კავკასიის კონტროლის შესაძლებლობა. იგი მოკავშირე გახდა სელჩუკების წინააღმდეგ მებრძოლი მეზობელი ხალხებისაც და იმავდროულად ჩართული იყო მსოფლიო პოლიტიკურ პროცესებში, საიდანაც აღსანიშნავია იერუსალიმელ ჯვაროსნებთან კავშირი. მან განახორციელა სახელმწიფოს ყოვლისმომცველი მოდერნიზაცია, უცხოეთიდან მოიწვია მანგანის აკადემიაში მოღვაწე ქართველი მეცნიერი და მთარგმნელი არსენ იყალთოელი, რომელმაც დიდი წვლილი შეიტანა განათლების სფეროში.

დავით IV-ს-ის დაწყებული აღმშენებლობა წარმატებით გაგრძელდა ლაშა-გიორგის მეფობამდე, რასაც წერტილი დაუსვა მონღოლების შემოსევამ, რამაც მთლიანად შეცვალა მსოფლიოს პოლიტიკური სურათი.

თ) გიორგი V ბრწყინვალე

გიორგი ბრწყინვალემ მონღოლების საუკუნოვანი ბატონობისგან დაიხსნა ქვეყანა, რაც ახალ „მსოფლიო წესრიგში“ საკუთარი ადგილისა და ნიშის პოვნის საუკეთესო მაგალითია. ეფექტური საგარეო პოლიტიკის წყალობით, მან მოკავშირეები შეიძინა ილხანთა კარზე და წარმატებით გააერთიანა სამეფო ხელისუფლება (იგულისხმება მრავალმეფიანობის ფაქტები, რასაც მონღოლები იყენებდნენ საქართველოში ადგილობრივი ხელისუფლების შესასუსტებლად), საბოლოოდ კი – სახელმწიფოც. მისი დიპლომატია წვდებოდა ეგვიპტის სასულთნოსაც, რომლის დაქვემდებარებაში იყო იმ დროს პალესტინის ქრისტიანული ცენტრები და ქართველთათვის იერუსალიმში ღირსებით შესვლის უფლებას მიაღწია, დაიბრუნა

და გააძლიერა მცირე აზიაში და მესოპოტამია-პალესტინაში არსებული კულტურული ცენტრები [4, 304-325].

ი) ვახტანგ VI

ვახტანგ VI-ის სახელს უკავშირდება ქართული ე. წ. „აღორძინების ხანა“, რომელშიც მოიაზრება როგორც ქართული ტრადიციული ფეოდალური ურთიერთობების, ასევე კულტურული და საგანმანათლებლო აღორძინებაც. მისი მრავალმხრივი მოღვაწეობის დამახასიათებელი ნიშანია დიპლომატიის გაფართოების მცდელობა – სულხან-საბა ორბელიანის მოგზაურობა რომსა და საფრანგეთში, რუსეთთან დიპლომატიური და სამხედრო-სტრატეგიული კავშირების დამყარების მცდელობა. ასევე მნიშვნელოვანია მისი სამეცნიერო საქმიანობა – „სწავლულ კაცთა კომისიის“ შექმნა, ძველი ქართული საისტორიო თხზულებების და მწერლობის ძეგლების შეკრება-შესწავლა. მან კავშირი დაამყარა საზღვარგარეთ მოღვაწე ყველა შესაძლო პირთან, ვისაც საქართველოსთვის მცირე სარგებელი მაინც შეეძლო მოეტანა: თურქეთის მფლობელობაში მყოფ ჩრდილოეთ ბიზანტიაში მოღვაწე ანთიმოზ ივერიელის დახმარებით საქართველოში მოიწვია მისი მოწაფე მიხაილ იშტვანოვიჩი და მასთან ერთად გამართა თბილისის სტამბა; სწავლულებთან ერთად კრიტიკულად გამოიკვლია „ვეფხისტყაოსანი“ და სახარებასთან ერთად დაბეჭდა, რათა ცოდნა ხელმისაწვდომი გამხდარიყო ყველასათვის. მისი დიპლომატიური მცდელობა – რუსეთის დახმარებით შეექმნა ძლიერი კავკასიური ცენტრი – მარცხით დამთავრდა, რადგან ეს ამ უკანასკნელის ინტერესებში არ შედიოდა. უნდა აღინიშნოს, რომ აღმოსავლეთ ევროპის სლავი ხალხების მცდელობაც, რუსეთის დახმარებით დაეღწიათ თავი თურქულ-ისლამური ექსპანსიისთვის, ასევე მარცხით დამთავრდა და მსგავსად ვახტანგ VI-ის ამაღლისა, რომელმაც რუსეთს შეაფარა თავი, ჰუსართა პოლკებად ჩადგნენ მის სამსახურში. ამან საზოგადოებრივი ნიჰილიზმი დანერგა, მაგრამ მომდევნო ხანებშიც ცდილობდნენ საქართველოს მეფე-მთავრები, ევროპელი მოკავშირე ეპოვათ რუსეთის სახით [5, 59].

როდესაც ცარისტულმა რუსეთმა აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს ანექსია განახორციელა, დაიწყო ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლა, რაც სხვადასხვა ინტენსივობით მიმდინარეობდა XIX საუკუნის პირველ მესამედში და რომლის მთავარი

მომენტი, უცილობლად, 1832 წლის შეთქმულება და მისი იდეოლოგიური საფუძვლები იყო: დამოუკიდებლობის აღდგენა ქვეყნის საზოგადოებრივი წყობილების ტრადიციული ფორმების მოდერნიზაციის გზით უნდა მომხდარიყო. კონსტიტუციური მონარქიის იდეა ყველაზე ახლოს იდგა ქართული ტრადიციული ინსტიტუტების ადაპტაციისთვის, რომ ბუნებრივად გადასულიყო ევროპული მოწინავე იდეების ათვისების ფაზაზე. მიუხედავად იმისა, რომ შეთქმულება ვერ განხორციელდა, მან შეაღწია ქართველთა ინტელექტუალურ სივრცეში და მტკიცედ მოიკიდა იქ ფეხი.

თერგდალეულთა სამოღვაწეო ასპარეზზე გამოსვლა რუსეთის იმპერიაში საგლებო და მინის რეფორმებს დაემთხვა. ამიტომ, მათი უმთავრესი საზრუნავი გახდა საზოგადოების მომზადება კაპიტალისტურ-ბურჟუაზიული ურთიერთობებისთვის. ბანკების დაარსების იდეა გაჩნდა დამოუკიდებელი საფინანსო ინსტიტუციების საჭიროების კვალდაკვალ. ეს იყო ქართული საზოგადოების საერთაშორისო სამართლებლივ და ეკონომიკურ სივრცეში ჩართვის გზა. მთავარ ორიენტირად გამოიკვეთა განათლება და მეცნიერული პროგრესი. ეროვნული მოღვაწეების მიზნად იქცა ქართველთა შორის უნიგნურობის აღმოფხვრა. ახალმა თვითმმართველობებმა საერობო სკოლების შექმნა დაიწყეს. საზოგადოება თანდათანობით სეკულარული გახდა. ქართული საქალაქო საზოგადოება აქტიურად ჩაერთო სამეცნიერო მიღწევების დანერგვის პროცესში. ჰუმანიტარული ინტელიგენციაც მონაწილეობდა წარმოების სიახლეების დანერგვაში. | მსოფლიო ომის შემდეგ რუსეთის იმპერიაში დაწყებულა კრიზისმა შემდეგ შესაძლებელი გახადა პოლიტიკური დამოუკიდებლობაც. 1918-1921 წლებში დაიწყო მასობრივი მოდერნიზაცია, ქვეყანა ერთა ლიგის მიერაც იქნა აღიარებული, მაგრამ სამიოდ წელში ბოლშევიკური რუსეთის მიერ ოკუპაციამ და ანექსიამ კვლავ ამოაგდო ბუნებრივი განვითარების კალაპოტიდან საქართველო. 80 წლის განმავლობაში საქართველოში მთლიანად დაინგრა მსოფლიო კულტურასთან დამაკავშირებელი ხიდები. მხოლოდ მცირეოდენი ელემენტის გადარჩენა მოხერხდა, რაც იდეოლოგიური და ფასეულებრივი წნეხის ქვეშ იყო მაინც მოქცეული.

სწორედ, ამ მცირედით შეხვდა თანამედროვე საქართველო დამოუკიდებლობას 1991 წელს.

თანამედროვე გლობალიზაცია ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში იდებს სათავეს, როდესაც ორთქლის ძრავის ეფექტურმა გამოყენებამ ტერიტორიული ბარიერები მოხსნა და მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხე ერთმანეთს დაუკავშირა. შეიქმნა ტრანსკონტინენტური სატრანსპორტო ქსელი (ბრიტანეთი, რუსეთი, ამერიკის შტატები, ევროპა), საზღვაო და საჰაერო ტრანსპორტის განვითარების კვალდაკვალ კი – კონტინენტთშორისი. მსოფლიო „შემცირდა“ [6, 37]. მძლავრმა ინდუსტრიულმა სახელმწიფოებმა ეს შესაძლებლობა გამოიყენეს და დისკრეტული ეკონომიკა თანდათანობით გარდაქმნეს ერთ მთლიან ეკონომიკურ პროცესად. საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების განვითარების კვალდაკვალ, დაიწყო კულტურული ურთიერთობების ინტეგრირება. ინდუსტრიულმა მოდერნიზაციამ შექმნა კაპიტალისა და მუშახელის სიჭარბე. გამოთავისუფლებული შესაძლებლობები მიმართული იქნა რესურსებით მდიდარი ახალი ტერიტორიების ათვისებისკენ. დადგა მყარი ფულადი ერთეულის საჭიროება. თავდაპირველად, საერთაშორისო გაცვლითი ერთეული გახდა ბრიტანული ფუნტი სტერლინგი, მოგვიანებით კი, მასთან ერთად ძლიერი ინდუსტრიული ქვეყნების ვალუტამაც დაიკავა ადგილი. XX საუკუნის ბოლოსკენ მსოფლიო ვალუტის როლი აშშ დოლარმა აიღო.

განვითარდა ტელეკომუნიკაცია და ინტერნეტი, რამაც მსოფლიოს ნებისმიერი ადგილი ერთმანეთს ცოცხალ რეჟიმში (Live) დაუკავშირა. მსოფლიოს ყველა კუთხეში წარმოებული მატერიალურ-ტექნიკური თუ სულიერ-კულტურული პროდუქტი საყოველთაო სტანდარტით შეფასდა და კონვერტული გახდა; აღნიშნული სტანდარტის ღირებულებითი კატეგორია კი – გლობალური (ყოვლისმომცველი) და სავალდებულო. დემოკრატიამ და ადამიანის უფლებებმა უნივერსალური ხასიათი შეიძინა [6, 815].

გლობალიზაციის პროცესმა საფრთხეებიც გლობალური გახადა. წამყვანმა სახელმწიფოებმა, ან სახელმწიფოთა პოლიტიკურმა და ეკონომიკურმა გაერთიანებებმა თავზე აიღეს მსოფლიო პოლიტიკისა კულტურული ინტეგრაციის პროცესის საპოლიციო კონტროლი.

გლობალიზაციის პროცესისთვის, რომლის ფერხულშიც მთელი მსოფლიო იყო ჩართული, ქართული საზოგადოება მოუშზადებელი, ან ნაკლებად მოშზადებული აღმოჩნდა. საბჭოური ტოტალი-

ტარიზმი დამლუპველი იყო მთელი რიგი ელემენტისთვის, რაც საბაზისო უნდა გამხდარიყო დამოუკიდებელი სახელმწიფოს აშენებისთვის. თავი იჩინა კომპლექსურმა პრობლემებმა, რომელიც გამონვეული იყო კულტურული შოკით, შექმნა კონფლიქტის, მიუღებლობის შესაძლებლობები, რასაც ნიჰილიზმი და იზოლაციონიზმისკენ სწრაფვაც მიემატა. პოსტსაბჭოთა რუსეთის ხელშეწყობით შექმნილმა ტერიტორიულმა ანკლავებმა და შინაარსით მტრულმა პოლიტიკამ, საწარმოო რესურსებთან და გასაღების ბაზართან დაკავშირების შეზღუდვამ კიდევ მეტად დაამძიმა საქართველოს მდგომარეობა და შეაფერხა მისი განვითარება.

პრობლემათა ეს სიმრავლე მოითხოვს კომპლექსურად იყოს შესწავლილი მთელი ის გამოცდილება, რაც საუკუნეების მანძილზე ექსპანსიონისტური ძალების წინააღმდეგ ბრძოლაში დააგროვა.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. R. Robertson, „Interpreting globality“ in World Realities and International Studies Today, Glenside, PA Pennsylvania Council on International Education, 1983(b) ნიგნიდან R. Robertson, „GLOBALIZATION“ Social Theory and Global Culture, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, first published, 1992.
2. Тойнби А., Постигжение истории, Сборник, М.1996. ნიგნი წარმოადგენს ა. ტოინბის თორმეტტომეული ნაშრომის Toynbee A. J., Study of History; რომელიც გამოქვეყნდა: 1-3 ტ., 1934; 4-6 ტ., 1939; 7-10 ტ., 1954; 11 ტ., 1959; 12 ტ., 1961.
3. „ქართლის ცხოვრება“, ტ. IV, ბატონიშვილი ვახუშტი, აღწერა სამეფოსა საქართველოსა, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, სახელმწიფო გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1973.
4. „ქართლის ცხოვრება“, ტ. II, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, სახელმწიფო გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1959 წ.
5. Zviad Tkeshelasvili, Cultural and Political Legacy of Vakhtang VI: Struggle for National Independence (XVII-XVIII centuries), Ovidius University of Constanta (Romania), in partnership with Academy of Romanian Scientists, International Symposium: "The European and

Caucasian Culture and Spirituality from Late 17th Century and Early 18th Century", 2016.

6. უილიამ რ. ქილორი, ბოსტონის უნივერსიტეტი, მეოცე საუკუნის მსოფლიო – საერთაშორისო ისტორია 1900 წლიდან, მეექვსე გამოცემა, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2015.

Zviad Tkeshelashvili

*Doctor of History, Professor of the
University of Patriarchate of Tamar
Mepe*

Georgia's Historical Excursion in the Context of Globalization

Summary

For the globalization process, in which the entire world was involved, the Georgian society was less prepared. Soviet totalitarianism was devastating for a number of elements that were basically to become an independent state. The complexity of the problems caused by the cultural shock has created the possibility of conflict and unacceptability, which has added to the nihilism and isolationism. The territorial envelopes created by the post-Soviet Russia and the content of hostile policies, restrictions on the production of resources and the market for the key market have further bruised Georgia and hampered its development.

This set of problems requires a whole range of experiences that have been compounded in the struggle against expansionist forces over the centuries.